

مروری بر تحولات بانکداری اسلامی

تهیه و تنظیم: سیدحسین علوی لنگرودی

مقدمه

با وجود عمیق‌تر شدن بحران اقتصادی در بسیاری از کشورهای جهان، بانکداری و مالیه اسلامی همچنان پررونق و رو به رشد به نظر می‌رسد و از شواهد و قراین چنین برمی‌آید که بانک‌ها و مؤسسات مالی اسلامی، نه تنها از پیامدهای منفی و زیان‌بار بحران اقتصاد جهانی آسیب ندیده‌اند، بلکه از فرصت‌های به وجود آمده ناشی از سقوط و ورشکستگی بانک‌های بزرگ و مشهور غرب، به نحو مطلوبی استفاده کرده‌اند و در راستای گسترش و تنوع بخشیدن به فعالیت‌ها و خدمات‌رسانی خود گام برداشته‌اند. افزایش حضور مقتدرانه بانک‌ها و مؤسسات مالی اسلامی در کانون‌های سنتی بانکداری و مالیه اسلامی، به ویژه در منطقه خاورمیانه و آسیای جنوب شرقی از یک سو و ورود این نهادهای مالی مبتکر به بازارهای جدید و ایجاد کانون‌های جدید بانکداری اسلامی در مناطقی چون شبه‌جزیره هند، آفریقای غربی و آمریکای شمالی از سوی دیگر، از جمله دستاوردهای قابل توجه صنعت بانکداری اسلامی در ماه‌های اخیر بوده‌اند.

به عقیده برخی از کارشناسان، وقوع بحران مالی در کشورهایی که پرچمدار اقتصاد و بانکداری بین‌المللی به حساب می‌آمدند و ورشکستگی پی‌درپی و شگفت‌انگیز غول‌های بانکی جهان، موجب سلب اعتماد عمومی مردم جهان از نظام بانکی سنتی و غربی شده و آنها را به سمت یافتن الگوهای جایگزین و مطلوب بانکی سوق داده است. یکی از الگوهای شناخته شده‌ای که می‌توان از آن به عنوان آلترناتیوی برای نظام کنونی بانکداری و مالیه جهان نام برد، بانکداری منطبق با شریعت اسلامی که همان بانکداری بدون ریاست می‌باشد که روز به روز بر طرفداران و حامیان آن در سرتاسر جهان افزوده می‌شود. شاید به همین دلیل باشد که طی ماه‌های اخیر شاهد گرایش بی‌نظیر و فزاینده کشورهای هستیم که تا پیش از این، به صورت انحصاری در راستای الگوهای سنتی و کلاسیک بانکداری و مالیه گام

بر می‌داشتند. آنان در تلاش هستند تا با تأسیس بانک‌ها و مؤسسات مالی اسلامی، به ارائه خدمات بانکی و مالی منطبق با شریعت اسلامی به مشتریان مسلمان و غیرمسلمان خود بپردازند. در اینجا قصد داریم تا به مناسبت هفته بانکداری اسلامی در کشورمان، مروری اجمالی داشته باشیم بر تحولات و پیشرفت‌های صورت گرفته در زمینه بانکداری و مالیه اسلامی در مناطق مختلف جهان و به همین منظور این تحولات را در قالب مناطق جغرافیایی گوناگون مورد بررسی قرار خواهیم داد.

آسیا

خاورمیانه: خاورمیانه به عنوان زادگاه و مهم‌ترین کانون بانکداری و مالیه اسلامی شناخته می‌شود. حضور بانک‌های اسلامی قدیمی و مقتدر در این منطقه، موجب شده است تا بخش عمده‌ای از تحولات و پیشرفت‌ها در حوزه بانکداری، تأمین مالی و بیمه و اوراق قرضه اسلامی در کشورهای خاورمیانه، به ویژه کشورهای حوزه خلیج فارس به وقوع بپیوندد. **امارات متحده عربی:** هر کدام از شیخ‌نشین‌های ثروتمند و پررونق وابسته به کشور امارات متحده عربی، به نوبه خود در زمره کانون‌ها و مراکز اصلی و رو به رشد بانکداری و مالیه اسلامی به شمار می‌آیند. در رأس این شیخ‌نشین‌ها، دبی قرار دارد که با در اختیار داشتن چند بانک و مؤسسه مالی اسلامی بزرگ و با سابقه، سهمی قابل توجه در جذب سرمایه‌های بانکی به سمت بانک‌های اسلامی امارات متحده عربی دارد. بانک اسلامی دبی (DIB) به عنوان قدیمی‌ترین بانک اسلامی در منطقه خلیج فارس، با بیش از سه دهه فعالیت مستمر و مقتدرانه، نقشی بسزا در توسعه کیفی و کمی صنعت بانکداری اسلامی و ارائه خدمات بانکی و مالی جدید و متنوع به مشتریان بالقوه این صنعت داشته و دارد. این بانک در ماه‌های اخیر، به ابتکارات و نوآوری‌های جالبی هم دست زده است که از جمله آنها

افزایش حضور
مقتدرانه بانک‌ها و
مؤسسات مالی
اسلامی در
کانون‌های سنتی
بانکداری و مالیه
اسلامی، به ویژه در
منطقه خاورمیانه و
آسیای جنوب شرقی
و ورود این نهادهای
مبتکر به بازارهای
جدید و ایجاد
کانون‌های جدید
بانکداری اسلامی در
مناطق دیگر، از جمله
دستاوردهای قابل
توجه صنعت
بانکداری اسلامی در
ماه‌های اخیر
بوده‌اند.

بحرین نیز در طی یک سال گذشته رشد قابل توجهی را شاهد بوده است، به نحوی که رکوردهای بسیاری از نظر میزان افزایش سپرده‌های جذب شده و تسهیلات اعطایی این بانک‌ها در ماه‌های اخیر شکسته است.

می‌توان به تأسیس چند شعبه ویژه زنان و ارائه خدمات بانکی مخصوص غیرمسلمانان اشاره نمود.

علاوه بر بانک‌های اسلامی قدیمی و باسابقه دبی، چند بانک اسلامی جدید نیز طی ماه‌های اخیر در دبی شروع به فعالیت کرده‌اند که از جمله آنها می‌توان به بانک اسلامی النور اشاره نمود که در دو بخش بانکداری مصرفی و بانکداری شرکتی فعالیت می‌کند و ریاست آن هم برعهده شیخ احمد بن سعید آل مکتوم می‌باشد. مدیرعامل این بانک جدیدالتأسیس، یکی از بانکداران باسابقه و معروف، یعنی حسین الغمضی است که سابقه‌ای ۲۶ ساله در زمینه مدیریت بانک‌ها و مؤسسات مالی اسلامی را یدک می‌کشد.

در سایر شیخ‌نشین‌های امارات، به ویژه در شارجه و ابوظبی نیز چندین بانک و مؤسسه مالی اسلامی مشغول فعالیت هستند که طی ماه‌های اخیر اقدام به افزایش تعداد شعب و تنوع بخشیدن به خدمات مالی و اعتباری خود نموده‌اند.

بحرین: از سال‌ها پیش، بحرین به عنوان مرکز بزرگ تأمین مالی اسلامی و ارائه خدمات بانکی جدید منطبق بر شریعت اسلامی شناخته می‌شده است و به همین دلیل، رشد و شکوفایی صنعت بانکداری اسلامی در این امیر نشین، امری گریزناپذیر و ثابت شده تلقی می‌شود. در ماه‌های اخیر، چندین بانک اسلامی جدید در بحرین شروع به فعالیت نموده‌اند که بخش عمده‌ای از آنها را بانک‌های سنتی و غیراسلامی تشکیل می‌دادند که پس از تغییر ماهیت، به بانک‌های تمام‌عیار اسلامی تبدیل شده‌اند. گشایش نخستین شعبه بانک اسلامی آسیا (AIB) در بحرین و تأسیس "آبر بانک اسلامی" با سرمایه اولیه سه میلیارد دلار که تا ۱۰ میلیارد دلار قابل افزایش است، از جمله شاهکارهای صورت گرفته توسط گروه بانکی البرکت است که مرکز فعالیت آن در بحرین قرار دارد.

میزان سوددهی و بهره‌وری بانک‌های اسلامی قدیم

یکی از الگوهای شناخته شده‌ای که می‌تواند آلت‌رناتیوی برای نظام کنونی بانکداری و مالیه سنتی باشد، بانکداری منطبق با شریعت اسلامی، یعنی همان بانکداری بدون ریاست.

عربستان: بانکداری اسلامی در عربستان سعودی ماه‌های پرتلاطم و پرنوسانی را تجربه می‌کند. با وجود تأسیس چندین بانک اسلامی جدید در این کشور و تغییر ماهیت یافتن چند بانک غیراسلامی فعال در عربستان و تبدیل آنها به بانک‌های اسلامی، خروج مقادیر قابل توجهی از سرمایه‌های خارجی از عربستان (در نتیجه گسترش بحران مالی جهانی) موجب شده است تا روند رو به رشد صنعت بانکداری اسلامی در این کشور با موانع و محدودیت‌های خاصی روبرو شود. به عنوان مثال، سود خالص بزرگ‌ترین گروه بانکی منطقه خلیج فارس، یعنی بانک الراجی عربستان، از ۲/۰۸ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۷، به ۱/۵۸ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ کاهش یافت. شبیه همین کاهش در مورد چند بانک و مؤسسه اسلامی دیگر نیز به وقوع پیوسته است. با این همه، روند رو به رشد سایر بخش‌های مالیه اسلامی، به ویژه بازار انتشار اوراق قرضه اسلامی (صکوک) و تأمین مالی پروژه‌های زیربنایی توسط نهادهای مالی اسلامی، همچنان با صلابت و قدرت ادامه دارد. به عنوان مثال، تأمین مالی پروژه ۱۰۰ میلیون دلاری حرم را بانک اسلامی ABC برعهده گرفت و چندین مورد انتشار اوراق قرضه توسط بانک‌های اسلامی عربستان با موفقیت چشمگیری انجام شد و علاوه بر

آن، رتبه بانک‌ها و مؤسسات مالی اسلامی در حوزه‌هایی چون مدیریت ریسک و جذب سپرده‌های عمومی مردم به نحو مطلوبی بهبود یافت.

که توسط بانک‌های غیراسلامی در کشورهای چینی، پاکستان و بنگلادش ارایه می‌شود، از جمله تحولات قابل ذکر طی ماه‌های اخیر در منطقه خاورمیانه بوده‌اند.

کویت: کویت نیز در زمره کشورهای است که در زمینه خدمات رسانی مالی اسلامی فعالیت‌های گسترده و همه‌جانبه‌ای داشته است و مهم‌ترین نهاد مالی اسلامی این کشور، یعنی "خانه مالی کویت" یا KFH حضوری موفق و رو به افزایش را در عرصه‌های بین‌المللی و منطقه‌ای به نمایش گذاشته است. این نهاد مالی متری و بین‌المللی توانسته است طی چند ماه اخیر سه جایزه مهم و معتبر را از سوی مجله انگلیسی Global Finance به خود اختصاص دهد و علاوه بر آن، به ارتقای سطح کیفی و کمی مالیه اسلامی در کویت و سایر کشورهای حوزه خلیج فارس و همچنین تقویت بازارهای ثانویه برای صکوک، کمک شایانی نماید.

مشارکت خانه مالی کویت در زمینه توسعه بانکداری اسلامی در کشورهای چینی، روسیه، چین، سنگاپور و استرالیا و تأسیس بانک اسلامی مشترک با ترکیه و آلمان، موجب شده است تا این نهاد مالی اسلامی بتواند به سرعت مرزهای جغرافیایی و منطقه‌ای را پشت سر گذارد و زمینه‌های ایجاد بانک‌های بین‌المللی را فراهم آورد.

سایر کشورهای خاورمیانه: در سایر کشورهای خاورمیانه نیز فعالیت‌ها و نوآوری‌های متعددی در زمینه خدمات رسانی مالی منطبق با شریعت اسلامی صورت گرفته است. برگزاری اجلاس استانداردها و نظارت در بانکداری اسلامی در اردن، تأسیس بانک اسلامی مشترک قطر و قزاقستان و عرضه صکوک طلائی توسط بانک اسلامی قطر در آسیای میانه، تأسیس چند بانک و مؤسسه مالی اسلامی در لبنان و ترکیه، رونق گرفتن خدمات مالی اسلامی

آسیای جنوب شرقی و قفقاز

مالزی: کانون اصلی خدمات رسانی مالی منطبق با شریعت اسلامی در منطقه آسیای جنوب شرقی، کشور مالزی است که با در اختیار داشتن بانکداران اسلامی باتجربه و ماهر و بهره‌گیری از جدیدترین تکنولوژی‌های بانکی، توانسته است جلوه‌های موفق و بی‌نظیری از بانکداری اسلامی نوین را به نمایش بگذارد. برگزاری کنفرانس‌ها و کارگاه‌های آموزشی متعدد توسط بانک مرکزی مالزی، تبیین استانداردها و قوانین جامع در حوزه حسابرسی و نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات مالی اسلامی، همکاری با دوپچ بانک و HSBC برای تأسیس بانک‌های اسلامی تمام‌عیار در مالزی، تحت پوشش قرار دادن مشتریان بالقوه بانک‌های اسلامی در کشورهای همسایه، از جمله اندونزی، چین و هنگ‌کنگ از طریق تأسیس شعب متعدد در این کشورها، گسترش وام‌های سندیکایی و شرکت در مزایده‌های بین‌المللی و خریداری سهام بانک‌ها و صندوق‌های مالی در سراسر نقاط جهان و تبدیل آنها به بانک‌های اسلامی، از جمله تحولاتی هستند که طی ماه‌های اخیر در صنعت مالیه اسلامی مالزی رخ داده‌اند و موقعیت این کشور به عنوان یکی از کانون‌های اصلی بانکداری، تأمین مالی، اوراق قرضه و بیمه اسلامی را تثبیت کرده‌اند.

سنگاپور: سنگاپور نیز از جمله کشورهای است که به تازگی وارد عرصه بانکداری اسلامی شده و توانسته است به سرعت به کانون اصلی انتشار و عرضه اوراق قرضه اسلامی در آسیای جنوب شرقی تبدیل گردد. مقامات دولت سنگاپور

کانون اصلی خدمات رسانی مالی منطبق با شریعت اسلامی در منطقه آسیای جنوب شرقی، کشور مالزی است.

کویت نیز در زمره کشورهای است که در زمینه خدمات رسانی مالی اسلامی فعالیت‌های گسترده و همه‌جانبه‌ای داشته است.

کوشیده‌اند تا با ایجاد بازارهای بورس ویژه مبادله سهام بانک‌های اسلامی و خرید و فروش اوراق قرضه اسلامی (صکوک) و ارائه خدمات و تسهیلات خاص برای سرمایه‌گذاران اسلامی، حجم قابل توجهی از سرمایه‌های اسلامی را به سوی خود جذب کنند. شایان ذکر است که چندی پیش، سنگاپور میزبان ششمین گردهمایی هیات‌های خدمات مالی اسلامی بود.

به علاوه، مقامات بانک مرکزی سنگاپور توانسته‌اند با آزادسازی نظام بانکی و مالی این کشور و اعطای مجوزهای ویژه، مقدمات لازم برای تأسیس یک بانک اسلامی تمام‌عیار با سرمایه‌اولیه یک میلیارد دلار را در این کشور به وجود آورند. بنابراین، انتظار می‌رود که در ماه‌های آینده، تعداد روزافزونی از بانک‌های اسلامی مشهور قدیمی اقدام به تأسیس شعبه در سنگاپور نمایند و این مسأله به طور قطع به شکوفایی هر چه بیشتر صنعت بانکداری و مالیه اسلامی در این کشور منتهی خواهد شد.

کانون‌های جدید

هند و آذربایجان: وقوع بحران مالی در سطح جهان و پیامدهای فاجعه‌بار آن برای بانک‌ها و مؤسسات مالی سنتی و غیر اسلامی، موجب شد تا بسیاری از کشورهایی که تا پیش از این و به رغم برخورداری از پتانسیل‌های غنی برای گسترش بانکداری اسلامی (از جمله برخورداری از جمعیت مسلمانان پرشمار و ثروتمند) از ورود و سرمایه‌گذاری در زمینه بانکداری و مالیه اسلامی خودداری کرده بودند، به این سمت جلب شوند. یکی از اینگونه کشورها، هند است که با در اختیار داشتن جمعیت قابل ملاحظه‌ای از مسلمانان، تاکنون وارد عرصه خدمات‌رسانی مالی منطبق با شریعت اسلام نشده بود، اما چندی پیش، نخستین گام در این زمینه برداشته شد و کمیسیون ملی بانکداری اسلامی در بانک مرکزی هند تأسیس گردید و مقدمات ایجاد نخستین بانک اسلامی هند به نام ICIF فراهم شد. مقامات عالی‌رتبه بانکی هند در این مورد اعلام کرده‌اند که هدف اصلی از تأسیس این بانک اسلامی بزرگ، پوشش دادن به تقاضاهای موجود در زمینه برخورداری از خدمات مالی بدون ربا و تأمین مالی اسلامی و پروژه‌های زیربنایی عظیمی است که در هند در حال ساخت هستند. حضور موفق در کشورهای اسلامی همسایه هند و جذب سرمایه‌های موجود در کشورهایی چون پاکستان، چین و کشورهای حوزه خلیج فارس نیز از دیگر برنامه‌ها و اهداف مورد نظر بانکداران هندی اعلام شده‌اند. از سویی دیگر، جمهوری آذربایجان نیز گام‌های جدی و بلندی را برای تقویت صنعت بانکداری و مالیه اسلامی در این کشور مسلمان، اما فاقد بانک‌های اسلامی مقتدر و بزرگ برداشته است.

پس از ابلاغ مقررات جامع بانکداری اسلامی توسط بانک مرکزی آذربایجان و تأسیس بانک اسلامی کاوتار با سرمایه اولیه ۲۰ میلیون دلار، آذربایجان نیز وارد گود

بانکداری و مالیه اسلامی شد. با حمایت‌های همه‌جانبه بانک توسعه اسلامی و همیاری مقامات بانکی جمهوری آذربایجان، صنعت بانکداری اسلامی در این کشور مسلمان نه میلیون نفری به سرعت در حال شکوفایی و گسترش است و پیش‌بینی می‌شود که طی سال‌های آینده بر کمیت و کیفیت خدمات و محصولات ارائه شده از سوی بانک‌ها و مؤسسات مالی اسلامی فعال در آذربایجان افزوده شود و سهم بانکداری اسلامی از کل دارایی‌ها و سپرده‌های بانکی این کشور افزایش چشمگیری را شاهد باشد.

ژاپن و کره جنوبی: دو قطب صنعتی آسیای جنوب شرقی، یعنی ژاپن و کره جنوبی نیز در تلاش هستند تا از پتانسیل‌ها و امکانات نهفته در محصولات و خدمات بانکی و مالی اسلامی به نحو مطلوبی بهره‌مند گردند و به همین منظور بانک‌های مرکزی هر دو کشور به عضویت هیات خدمات مالی اسلامی (IFSB) درآمده‌اند و مقررات و ضوابط خاصی را برای حمایت از فعالیت بانک‌ها و مؤسسات مالی اسلامی تصویب کرده‌اند. اقدام اخیر مؤسسه فاینانس اسلامی ژاپن (JIF) در انتشار یک میلیون دلار اوراق قرضه اسلامی و تشکیل هیات ناظر بانکداری اسلامی در بانک مرکزی ژاپن و مجاز دانستن عملیات بانکی در قالب عقود اسلامی اجاره و مرابحه، از جمله اقدامات حمایتی مقامات ژاپنی در راستای تقویت صنعت مالیه و بانکداری اسلامی در این کشور به شمار می‌آیند.

مقامات بانک مرکزی کره جنوبی نیز پس از مشاهده پیشرفت‌ها در زمینه خدمات رسانی مالی اسلامی در کشورهایی چون مالزی، سنگاپور و هنگ‌کنگ، دست به کار شده‌اند و پس از وضع قوانین تسهیل‌کننده حضور و فعالیت بانک‌های اسلامی در این کشور، اقدام به راه‌اندازی چند مؤسسه مالی و صندوق سرمایه‌گذاری اسلامی در داخل و خارج مرزهای کره نموده‌اند. هدف اصلی از این نوع اقدامات

پس از ابلاغ مقررات جامع بانکداری اسلامی توسط بانک مرکزی آذربایجان و تأسیس بانک اسلامی کاوتار با سرمایه اولیه ۲۰ میلیون دلار، جمهوری آذربایجان نیز وارد گود بانکداری اسلامی شد.

دو قطب صنعتی آسیای جنوب شرقی، یعنی ژاپن و کره جنوبی نیز در تلاش هستند تا از پتانسیل‌ها و امکانات نهفته در محصولات و خدمات بانکی و مالی اسلامی به نحو مطلوبی بهره‌مند گردند.

با شریعت اسلام در انگلیس فراهم شود و در نتیجه وجود چنین محیطی است که در ماه‌های اخیر شاهد تشکیل دو بانک اسلامی تمام‌عیار دیگر در انگلیس بوده‌ایم. یکی از این بانک‌ها، خانه مالی اروپا (EFH) نام دارد که یکی از زیرمجموعه‌های بانک اسلامی قطر به حساب می‌آید و

حمایتی، استفاده حداکثری از مزایای پرشمار بانکداری و مالی اسلامی، به ویژه پس از وقوع بحران مالی بین‌المللی در ماه‌های اخیر بوده است، چراکه همگان شاهد بودند که به رغم وجود مشکلات عدیده بر سر راه فعالیت بانک‌های غربی و ورشکستگی و سقوط بسیاری از غول‌های بانکی و مالی جهان، بانک‌های اسلامی همچنان به فعالیت‌های موفق و رو به رشد خود ادامه می‌دهند و کمترین آسیب را از شرایط وخیم اقتصاد جهانی متحمل شده‌اند.

اروپا

انگلستان: کارشناسان و صاحب‌نظران بانکداری اسلامی، انگلستان را به عنوان کانون اصلی ارائه خدمات بانکداری و مالی اسلامی در قاره اروپا می‌شناسند. فعالیت چند ساله بانک اسلامی بریتانیا (IBB) با در اختیار داشتن نه شعبه در سرتاسر انگلستان از یک سو و ورود بانک‌های مشهوری چون HSBC و لویدز بانک به عرصه خدمات‌رسانی مالی اسلامی از طریق ایجاد شعب ویژه اسلامی از طرف دیگر، موجب شده‌اند تا انگلستان به کانون و مرکز اصلی بانکداری اسلامی در میان کشورهای اروپایی تبدیل شود.

توجه ویژه دولت انگلیس، به ویژه مقامات بانک مرکزی این کشور، به مالی اسلامی و رفع موانع قانونی فرا راه فعالیت بانک‌های اسلامی موجب شده است تا محیط مساعدی برای گسترش محصولات و خدمات بانکی منطبق

بانک‌های مشهور آلمانی همچون کامرز بانک و درسدنر بانک نیز خدمات ویژه بانکداری و مالیه اسلامی را ارائه می‌نمایند.

ایتالیا نیز با تأسیس نخستین بانک اسلامی این کشور با سرمایه اولیه ۱۴۷ میلیون دلار در اواسط سال ۲۰۰۸ و همکاری مستمر با سرمایه‌گذارانی از کشورهای حوزه خلیج فارس، در تلاش است تا از پتانسیل‌های غنی این صنعت به بهترین نحو استفاده نماید. ایتالیایی‌ها قصد دارند تا تعداد شعب این بانک را تا پایان سال ۲۰۱۰ به بیست شعبه افزایش دهند. لوکزامبورگ نیز چند سالی است که با تمرکز فعالیت‌هایش در حوزه عرضه اوراق قرضه اسلامی (صکوک) و ایجاد بازارهای ثانویه برای مبادله این اوراق بهادار ارزشمند و پرطرفدار، می‌کوشد تا از مزایای مالیه اسلامی بی‌نصیب نماند. در حال حاضر، لوکزامبورگ میزبان ۴۰ شرکت سرمایه‌گذاری اسلامی است و در بازار بورس این کشور، بسیاری از محصولات مالی اسلامی، به ویژه صکوک، به طور گسترده‌ای مبادله می‌شوند.

آفریقا

کنیا: با تأسیس بانک اسلامی First Lender در کنیا،

سرمایه اولیه آن هم، یک میلیارد دلار اعلام شده است. تأسیس نخستین شرکت بیمه اسلامی انگلستان (BIH) با سرمایه اولیه ۱۹ میلیون پوند و انتشار میلیون‌ها پوند صکوک در ماه‌های اخیر نیز موجب شده است تا بازار سرمایه‌گذاری‌های اسلامی در انگلیس رونق بسیار خوبی داشته باشد و در بحبوحه بحران مالی جهان که به شدت به اقتصاد و سیستم مالی انگلیس ضربه زده است، راه نجاتی را به مقامات مالی این کشور نشان دهد.

براساس جدیدترین گزارش سازمان خدمات مالی انگلستان (FSA) ارزش دارایی‌های اسلامی در این کشور تا پایان سال ۲۰۰۸ به بیش از ۲۵۰ میلیارد پوند رسیده است و پیش‌بینی می‌شود که این رقم تا پایان سال ۲۰۱۱ دو برابر شود. ابتکاراتی چون ارائه خدمات حساب جاری اسلامی، خدمات رهنی اسلامی، حساب ویژه دانش‌آموزان و زنان مسلمان و انتشار اوراق قرضه اسلامی، موجب استقبال هر چه بیشتر مسلمانان ساکن انگلیس و سایر کشورهای اروپایی از بانک‌های اسلامی فعال در انگلیس شده‌اند.

آلمان: در حالی که انگلستان دارای موقعیتی ممتاز در زمینه ارائه خدمات بانکی و مالی منطبق با شریعت اسلامی در اروپاست، آلمان نیز با داشتن پنج میلیون نفر مسلمان، از پتانسیل مطلوبی برای توسعه زیرساخت‌های بانکداری اسلامی برخوردار است. از مدتی پیش، خدمات ویژه بانکداری اسلامی با عنوان "بانک‌امیز" در ۸۰ شعبه بزرگ دویچ بانک در سرتاسر آلمان در اختیار مسلمانان عمدتاً ترک‌تبار آلمان قرار گرفت که با استقبال چشمگیر مشتریان مواجه شد. براساس گزارش اخیر دویچ بانک، تعداد مشتریان دائمی خدمات بانکداری اسلامی این بانک در سال ۲۰۰۹ به بیش از ۱۰۰۰۰۰ نفر افزایش یافته و همین مسأله باعث شده است تا سایر بانک‌های مشهور آلمانی، از جمله کامرز بانک و درسدنر بانک نیز اقدام به ایجاد شعب و خدمات ویژه بانکداری و مالیه اسلامی نمایند.

انتشار و مبادله اوراق قرضه اسلامی (صکوک) و معرفی عقود بانکداری اسلامی، به ویژه مرابحه، به مشتریان مسلمان و غیرمسلمان، از دیگر اقدامات بانک‌های آلمانی برای بهره‌گیری از پتانسیل‌های قدرتمند مالیه اسلامی به شمار می‌آیند.

کانون‌های جدید

سایر کشورهای اروپایی به ویژه آنهایی که دارای جمعیت مسلمان قابل توجهی هستند، به طور بالقوه قابل تبدیل شدن به کانون‌های جدید بانکداری و مالیه اسلامی محسوب می‌گردند. فرانسه با داشتن بیش از شش میلیون مسلمان می‌کوشد تا در این راه گام بردارد. در ماه‌های اخیر، برخی از مقامات بانک مرکزی فرانسه طرحی را در دست بررسی داشته‌اند که براساس آن، موانع قانونی بر سر راه تأسیس و فعالیت مؤسسات مالی اسلامی در این کشور برداشته خواهد شد.

اگرچه انگلستان دارای موقعیتی ممتاز در زمینه ارائه خدمات بانکی و مالی منطبق با شریعت اسلامی در اروپاست، اما آلمان نیز با داشتن جمعیت پنج میلیون نفری مسلمان، از پتانسیل خوبی در این زمینه برخوردار است.

این کشور نیز به جرگه کشورهای برخوردار از خدمات مالی اسلامی در آفریقا پیوست. سرمایه اولیه این بانک، یک میلیون دلار اعلام شده و هدف اصلی از ایجاد این بانک هم ارائه خدمات بانکی و تأمین مالی منطبق با شریعت اسلامی و تحت پوشش قرارداد آن دسته از مسلمانان بی‌بضاعت کنیایی است که تاکنون در زمره "افراد بدون بانک" و "از بانک رانده" طبقه‌بندی می‌شدند.

علاوه بر این، دو بانک اسلامی دیگر، یعنی Arab Bank و Gulf First Community Bank نیز مجوزهای لازم برای خدمات رسانی مالی و اعتباری در کنیا را دریافت کرده‌اند.

دایموند بانک نیجریه فعالیت رسمی خود را از اواسط مارس ۲۰۰۹ آغاز نموده است.

بانک قصد دارد تا علاوه بر پاسخگویی به نیازهای فزاینده مسلمانان نیجریه برای برخورداری از خدمات بانکداری و مالیه اسلامی، به تقاضاهای موجود در کشورهای دیگری چون سنگال، گامبیا و جیبوتی که فاقد بانک و مؤسسه مالی اسلامی هستند نیز پاسخ گوید.

سودان: در ماه‌های اخیر، بر میزان فعالیت بانک اسلامی مشترک سودان و امارات افزوده شده و این بانک توانسته است با تأسیس چند شعبه جدید، علاوه بر پاسخگویی به تقاضای داخلی، تعداد قابل توجهی از مشتریان مسلمان همسایه شمالی، یعنی مصر را که فاقد صنعت بانکداری و مالیه اسلامی مناسب و مطلوبی است، به سمت خود جلب کند.

تونس: با افتتاح نخستین شعبه بانک اسلامی نور در تونس، این کشور نیز صاحب بانک اسلامی شد. در این شعبه، کلیه خدمات مالی و اعتباری براساس اصل دوری جستن از ربا و مشارکت در سود و زیان ناشی از سرمایه‌گذاری‌ها ارائه می‌شود و همین مسأله باعث شده است تا بسیاری از سرمایه‌گذاران و شرکت‌های تونسی برای سرمایه‌گذاری و برخورداری از تسهیلات مالی اسلامی علاقه نشان دهند. حوزه جغرافیایی تحت پوشش این بانک، علاوه بر کشور تونس، همسایگان مسلمان‌نشین این کشور، از جمله موریتانی، الجزایر و مراکش در نظر گرفته شده است.

آمریکا و اقیانوسیه

در مجموع، فعالیت‌های مرتبط با بانکداری و مالیه اسلامی در آمریکا و اقیانوسیه، عمدتاً حول محور نظریه‌پردازی، برگزاری کنفرانس‌ها و عرضه صکوک در بازارهای بورس و سرمایه این کشورها متمرکز شده و در حال حاضر، اقدام خاصی برای تأسیس بانک‌های اسلامی تمام‌عیار در این مناطق از جهان صورت نمی‌گیرد.

نیجریه: نیجریه نیز از جمله کشورهای آفریقایی است که از چند سال قبل وارد حوزه خدمات رسانی مالی و بانکی اسلامی شده و با تأسیس چند بانک کوچک و متوسط اسلامی، توانسته است در این راستا گام‌های بلندی را بردارد. یکی از این بانک‌ها، دایموند بانک نام دارد که فعالیت رسمی خود را از اواسط ماه مارس سال ۲۰۰۹ آغاز نموده است. این

خروج مقادیر قابل توجهی از سرمایه‌های خارجی از عربستان، موجب شده است تا روند روبه رشد صنعت بانکداری اسلامی در این کشور، با موانع و محدودیت‌های خاص روبرو شود.